

DISKUSJONSNOTAT

Utfordringer for Norge

Utenriks og forsvar

Klima, energi og natur

Velkommen til Høyres programarbeid!

Vårt viktigste løfte er å overlate samfunnet til neste generasjon i bedre stand enn slik vi selv mottok det. Det prinsippet er bærende når vi skal lage et nytt politisk program til gjennomføring i stortingsperioden 2025 til 2029. Politikken skal utformes med et generasjonsperspektiv og skape muligheter for alle.

Politiske resultater tar tid. Når vi satser på tidlig innsats i grunnskolen, er målestokken gjerne at enda flere fullfører videregående skole ti år etter at den ekstra innsatsen ble satt inn. I slutten av neste stortingsperiode er vi straks i 2030, året som lenge har vært brukt som målstrek for mange klima- og bærekraftsmål. For partiprogrammet vårt er ikke 2030 målstreken, men heller en rundingsbøye på veien til et bærekraftig samfunn med muligheter for alle.

Norge er et fantastisk land å bo i. Vi står likevel foran mange og store utfordringer som må løses. I starten av dette programarbeidet har programkomiteen valgt ut noen av de utfordringene som vi vet vil vokse seg større fremover. I dette andre notatet trekker vi opp to store problemstillinger:

- Hvordan kan vi forbli trygge i en verden som er blitt farligere?
- Hvordan løser vi trippelutfordringen hvor klimautslippene skal reduseres, energisystemet omstilles og naturen bevares.

Høyre er Norges viktigste politiske verksted. Vi skal finne de virkelige løsningene på de virkelige problemene for virkelige mennesker. Vår programprosess er åpen. Alt diskusjonsgrunnlag blir publisert, og alle som vil får ta del i debatten. Vi gjør dette fordi vi mener utarbeidelsen av politikk skal baseres på kunnskap og kompetanse, og derfor ønsker vi innspill fra alle.

Vi ønsker innspill innen påske, men kan også motta dem noe senere dersom ditt lokallag har en prosess som varer lengre. Gi i så fall beskjed om at det kommer senere. Innspill sendes på program@hoyre.no eller gis på <http://forslag.hoyre.no>.

Velkommen til Norges mest spennende politiske debatt!

Beste hilsen Henrik Asheim, leder for programkomiteen og første nestleder i Høyre.

Hvordan navigere i en ny sikkerhetspolitisk situasjon?	3
Skal vi begrense oss mer, eller fortsatt være åpne for samarbeid med alle?	3
Kan vi redusere sårbarhetene våre, men fortsatt handle med alle?	4
Hva er neste skritt i Norges forhold til EU?	5
Spørsmål til diskusjon om utenriks:	5
Hva må til for å få et godt nok forsvar?	6
Spørsmål til diskusjon om forsvar:	6
Kan utslippene reduseres, energien omstilles og naturen bevares, samtidig?	7
Hvordan kutter vi utslipp raskere?	7
Er kvotekjøp lurt, eller utsetter det nødvendig omstilling?	9
Bør inntektene fra klimaavgifter bindes til konkrete formål?	9
Hvordan kan økonomien bli sirkulær?	9
Spørsmål til diskusjon om klima:	9
Bør kraftproduksjon trumfe andre hensyn?	10
Hva skal til for å bygge ut mer kraft?	10
Hvordan kan strømmen brukes mer effektivt?	10
Kan Statkraft bli styrket gjennom å slippe til private eiere?	11
Spørsmål til diskusjon om energi:	11
Kan vi bevare naturen, uten å stanse utviklingen?	12
Hvordan kombinere lokalt selvstyre og nasjonale mål?	12
Bør det settes en pris på urørt natur?	12
Spørsmål til diskusjon om natur:	13

Programkomiteen for 2025-2029: (foran f.v.) Magnus Mæland, Lisbeth von Erpecom Vikse, Tage Pettersen, Kristin Ørmen Johnsen, Mari Holm Lønseth (nestleder), Mathilde Tybring-Gjedde, Nikolai Astrup, Anita Oterhals Eide. (bak f.v.): Henrik Asheim (leder), Harald Furre, Jon Gunnar Pedersen, Charlotte Spurkeland, Ola Svenneby, Andreas Vollsund.

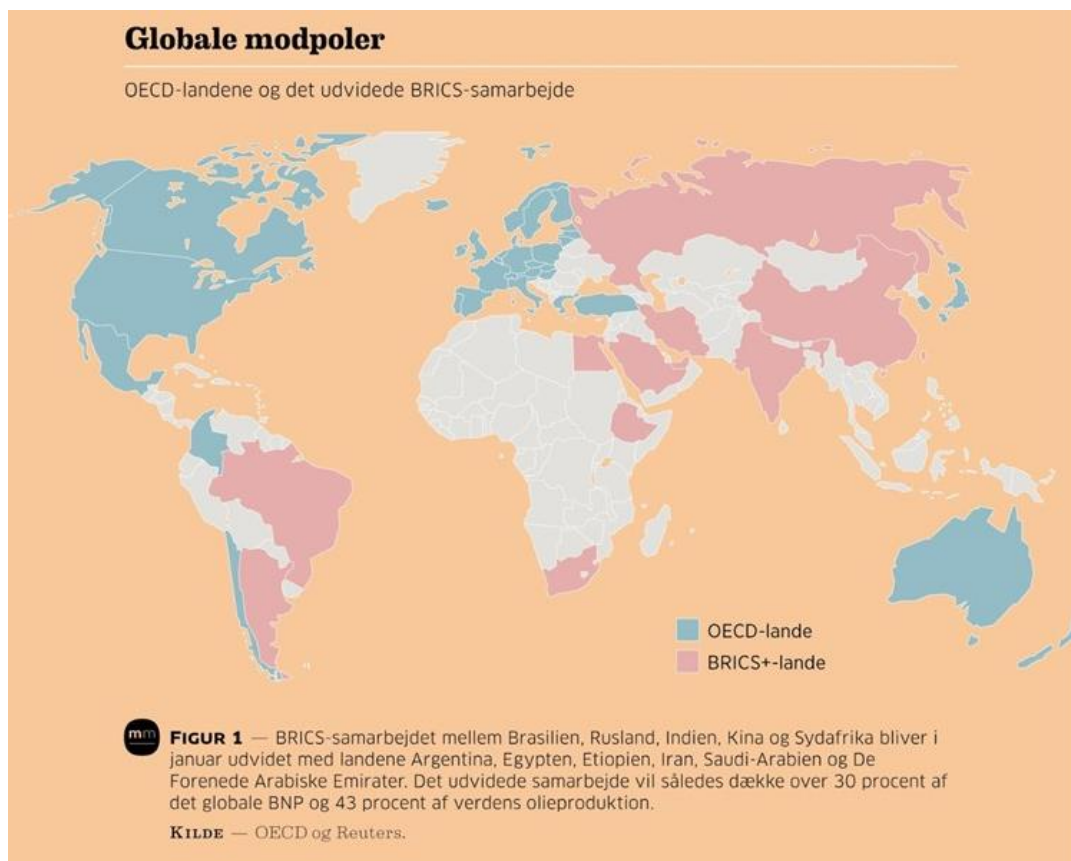
Hvordan navigere i en ny sikkerhetspolitisk situasjon?

Russlands brutale angrep på Ukraina har skapt den mest dramatiske sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa siden andre verdenskrig. Internasjonale normer, spilleregler og institusjoner er under betydelig press. Det stiller Norge overfor viktige veivalg i årene fremover. Når nye digitale og ikke-militære trusler kombineres med militære trusler, oppstår alvorlige sikkerhetsutfordringer i gråsonen mellom fred og krig. De gråsonetruslene som rettes mot Norge har potensial til å skade landet vårt alvorlig. Vi må derfor også ta høyde for andre trusler enn den rent militære trusselen de neste årene. Vi må styrke Forsvaret og beredskapen, og vi må forsterke våre allianser.

Skal vi begrense oss mer, eller fortsatt være åpne for samarbeid med alle?

Vi står overfor en geopolitisk fragmentering. Det betyr at i stedet for globale løsninger, søker flere stater løsninger som er mer regionale eller bilaterale. I stedet for samarbeid mellom mange land, lages det samarbeid mellom to eller et fåtall land. Den regelstyrte verdensordenen, hvor land har gått sammen om å utarbeide felles kjøreregler for handel og annet samvirke, er i tilbakegang.

Stormaktene i verden bruker stadig mer ressurser på å rivalisere seg imellom, og på å bygge allianser og maktstrukturer rundt seg selv. I skyggen av globaliseringens tilbakegang vokser det frem nye samarbeidsstrukturer. BRICS-samarbeidet utvides fra i år med Argentina, Egypt, Etiopia, Iran, Saudi-Arabia og De forente arabiske emirater.

Figur: (Altinget/Mandag Morgen¹.)

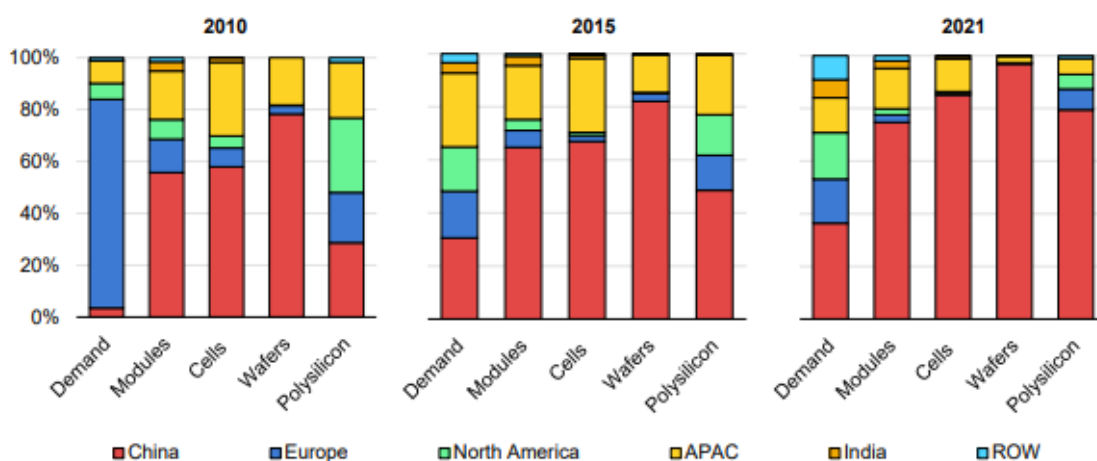
Norge har en liten og åpen økonomi, og vi har tjent og tjener på å ha en åpen holdning til mange land. Høyre har vært positive til globalisering og frihandelens evne til å bidra til vekst og utvikling i alle land, og at Norge skal søke samarbeid med mange. I større grad enn før ser vi at verden domineres av aktører som setter sine egne interesser før alt annet. Det er derfor behov for å øke bevisstheten om hvilke land og grupper av land som er våre viktigste partnere. Det er nærliggende å fremheve landene i Norden, Europa og NATO, men også andre land er relevante.

Vi må forberede oss at det er stadig flere som vil forsøke å søke beskyttelse i Norge og Europa, som følge av konflikt, mangel på mat og klimaendringer. Ukontrollert migrasjon skaper store utfordringer, for eksempel knyttet til kapasitet for mottak og integrering, og det kan skape utfordringer knyttet til sikkerhet. Migranter brukes også av autoritære regimer som et våpen for å destabilisere, slik vi blant annet har sett i Finland og Polen. EU har kommet langt i sin regelverksutforming om migrasjon, men dette er regelverk som ikke automatisk omfattes av EØS-, Schengen- eller Dublinavtalene. Vi deler ansvaret for at yttergrensekontrollen i Schengen fungerer, og det er i vår interesse at EU, og andre land rundt EU, håndterer flyktningstrømmene på en bedre måte enn i dag.

Kan vi redusere sårbarhetene våre, men fortsatt handle med alle?

Tanken om gjensidig frihandel har vært god, og den har gjort oss rikere og ivaretatt norske interesser svært godt. Samtidig har frihandel også skapt avhengigheter til andre land, også land vi ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med. Russlands krig i Ukraina og krigen i Midtøsten har, sammen med andre dramatiske hendelser, gitt et tilbakeslag for globaliseringen. Sammen med pandemien har dette også demonstrert hvor sårbare forsyningskjeder kan være, og hvor store konsekvenser det kan få globalt når de svikter. Det var sårbart for Europa å være avhengig av russisk gass da krigen brøt ut, og det kan være sårbart for Europa å være avhengig av kritiske mineraler og strategiske råvarer fra blant annet Kina fremover. Viktige verdikjeder som vi er avhengige av for å klare omstillingen til fornybar energiforsyning – for eksempel solcelleproduksjon – er dominert av Kina. Figuren under viser hvordan man for enkelte av bestanddelene i solcellepaneler er helt avhengig av produksjonen i Kina.

Solar PV manufacturing capacity by country and region, 2010-2021

IEA. All rights reserved.

Notes: APAC = Asia-Pacific region excluding India. ROW = rest of world.

Source: IEA analysis based on BNEF (2022a), IEA PVPS, SPV Market Research, RTS Corporation and PV InfoLink.

(Figur: IEA juli 2022²)

EU har nå en klar ambisjon om strategisk autonomi, som betyr å redusere de avhengighetene av andre som legger begrensninger på muligheten til å ta egne valg. Det betyr ikke at EU skal slutte å handle med land de ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med, men heller å redusere risiko, avhengigheter og eksponering. Vi må ta stilling til hvordan EUs ambisjon om strategisk autonomi påvirker norsk handlingsrom. Vi har tidligere fremmet representantforslag om en rammeavtale om tilknytning til EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det er i tråd med en anbefaling fra flertallet i Forsvarskommisjonen.

Hva er neste skritt i Norges forhold til EU?

EU blir stadig viktigere for Norge, også med tanke på vår sikkerhet. NATO er, og vil forbli, den militære forsvarsalliansen som gir oss vår sikkerhetsgaranti og der vi gir sikkerhetsgarantier til våre allierte. Samtidig favner sikkerhet stadig bredere, og innebærer også forsyningssikkerhet og beredskap for sivile kriser. Der viste pandemien oss at EU var avgjørende gjennom vaksinesamarbeidet, men det er ikke gitt at vi blir tatt med i et tilsvarende samarbeid ved neste mulige krise gjennom den tilknytningsformen og de avtalene vi har med EU i dag.

EØS-avtalen har tjent og tjener Norge svært godt. EU er det desidert største og viktigste markedet for norske bedrifter, og EØS-avtalen gir norske virksomheter tilgang til det indre markedet i Europa på like vilkår som deres europeiske konkurrenter. EØS-avtalen gjør også at vi kan bo, reise, studere og investere på tvers av landegrensene i Europa og nyte godt av for eksempel rett til helsehjelp og like mobilpriser som hjemme når vi er på reise.

EØS-avtalen og mangel på medlemskap skaper imidlertid et betydelig demokratisk underskudd i vårt forhold til EU. Vi er ikke med på å påvirke regler som tas inn i norsk rett. Norge kan ikke forvente at EU-land uten videre skal ivareta våre interesser. En ny utfordring er at EU, i mye større grad enn før, lager større pakker med politikk. Disse pakkene kan være dels innenfor og dels utenfor EØS-avtalen og de mange titalls andre avtalene vi har med Europa. EU har også tatt opp kampen for personvernet. I møte med globale plattformselskaper fra Kina eller USA, har EU langt mer tyngde og gjennomføringskraft enn det Norge alene har. Summen av den globale utviklingen og utviklingen i EU og Europa, gjør det stadig mer krevende å ivareta sentrale norske interesser når vi står utenfor EU.

Spørsmål til diskusjon om utenriks:

- Hvordan skal Europa og Norge gjøre seg mindre avhengige av land vi ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med, samtidig som vi ivaretar Norges mulighet til å eksportere varer og tjenester over hele verden?
- Burde vi knytte oss tettere til EUs utenrikspolitikk, for eksempel i forholdet til Kina?
- Hvilke hensyn bør styre migrasjonspolitikken? Hvordan kan Norge best bidra til å løse migrasjonsutfordringene i verden? Hvilken rolle bør Norge ta internasjonalt for å hindre ukontrollert migrasjon?

Hva må til for å få et godt nok forsvar?

Forsvarsbudsjettene har økt kraftig siden 2014, men vi klarer likevel ikke å nå NATOs forventning til at alle medlemsland skal bruke to prosent av brutto nasjonalprodukt på forsvar innen 2024. Ifølge statsbudsjettet for 2024, vil den opptrappingen som nå ligger til grunn føre til at vi kan nå målet i 2026. Både Forsvarskommisjonen og forsvarssjefens fagmilitære råd anbefaler vesentlige styrking i økonomien for Forsvaret i årene framover. Det er vanskelig å se for seg at en slik styrking kan skje uten at det får synlige konsekvenser for andre politikkområder, som da må satses mindre på eller kuttes i. Forsvarsbudsjettene er imidlertid ikke den eneste utfordringen for forsvarsevnen vår.

Det trengs flere folk, og at en større andel av personellet velger å bli i Forsvaret lengre. Da må Forsvaret være et attraktivt sted å jobbe, men det kan også bety at det må gjøres mer for at man kan veksle mellom å jobbe i andre sektorer og i forsvarssektoren. På samme måte kan det bety at vi bør legge mer sivil virksomhet i nærheten av der Forsvaret har sine baser og sin aktivitet. På den måten kan det bli enklere å ha en yrkeskarriere i Forsvaret samtidig som man har en partner med en sivil jobb. Skal man gjøre det, vil en konsekvens være at andre deler av samfunnet ikke får like store distriktspolitiske tiltak som der Forsvaret er lokalisert.

Det er en vesentlig styrke for Norges sikkerhet at Sverige og Finland blir medlemmer av NATO. Vi utfyller hverandre, og kan få store operative gevinster av at vi nå får felles forsvarsplaner. Vårt strategiske utsyn er naturlig nordover og de enorme havområdene våre, mens Sverige og Finland primært har sitt strategiske utsyn naturlig mot Østersjøen. Koblingen mellom nordområdene og Østersjøregionen er svært viktig både operativt og strategisk.

Både Forsvarskommisjonen og Totalberedskapskommisjonen beskriver et behov for å styrke totalforsvaret, og det sivil-militære samarbeidet. Det betyr at ulike deler av det norske samfunnet må være klart til å bistå i en krise.

Spørsmål til diskusjon om forsvar:

- Hvilke konsekvenser bør NATOs utvidelse få for våre egne prioriteringer i den kommende langtidsplanen for Forsvaret?
- Hvordan kan vi sikre at forsvarsviljen i befolkningen er høy nok til at det vil være støtte til en politikk hvor forsvar og beredskap prioriteres på bekostning av andre gode formål?
- Hva skal til for at flere velger seg Forsvaret som yrkesvei, og at flere blir der lengre?
- Bør distriktspolitikken innrettes i større grad slik at denne understøtter Forsvarets eksisterende lokasjoner?

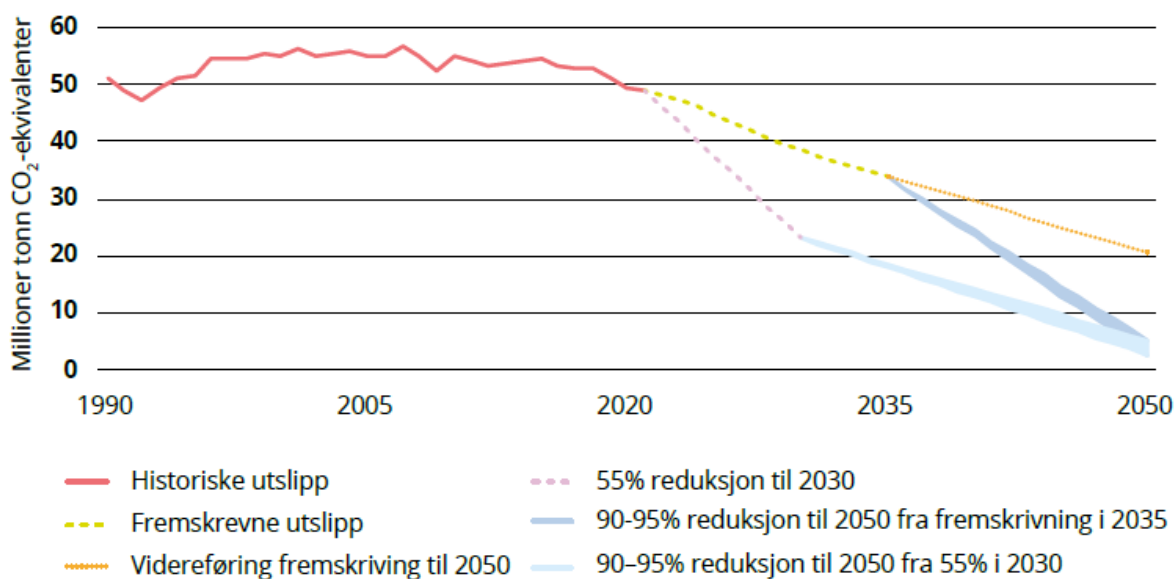
Kan utslippene reduseres, energien omstilles og naturen bevares, samtidig?

Arbeidet med å redusere klimagassutslipp og stoppe den globale oppvarmingen er en av vår tids største utfordringer. Det er mulig å løse denne utfordringen, men det forutsetter en enorm omstilling fra fossilt til fornybart, og fra lineær til sirkulærøkonomi. Samtidig er det dilemma. Mer fornybar energiproduksjon, mineralutvinning og kraftnett vil kreve naturinngrep. Tap av biologisk mangfold truer mange naturlige prosesser som vi er avhengige av. Samtidig vil klimaendringene bidra til å forsterke tapet av biologisk mangfold. Disse tre utfordringene må løses, og de må løses sammen.

Hvordan kutter vi utslipp raskere?

Utslippene i verden er for høye og med dagens kurs kan de nå farlige og selvforsterkende nivåer. Klimaendringene er allerede merkbare, og vi må unngå at de spinner ut av kontroll. Norge må ta sin del av ansvaret for å kutte utslippene raskere enn i dag. Samtidig må vi bidra til at andre land gjør det samme.

I 2030 skal utslippene være 55 % lavere enn i 1990, men så langt er de knapt redusert 5 %. I 2050 skal Norges være et lavutslippssamfunn, hvor utslippene er redusert med 90-95 % i forhold til 1990-nivå.

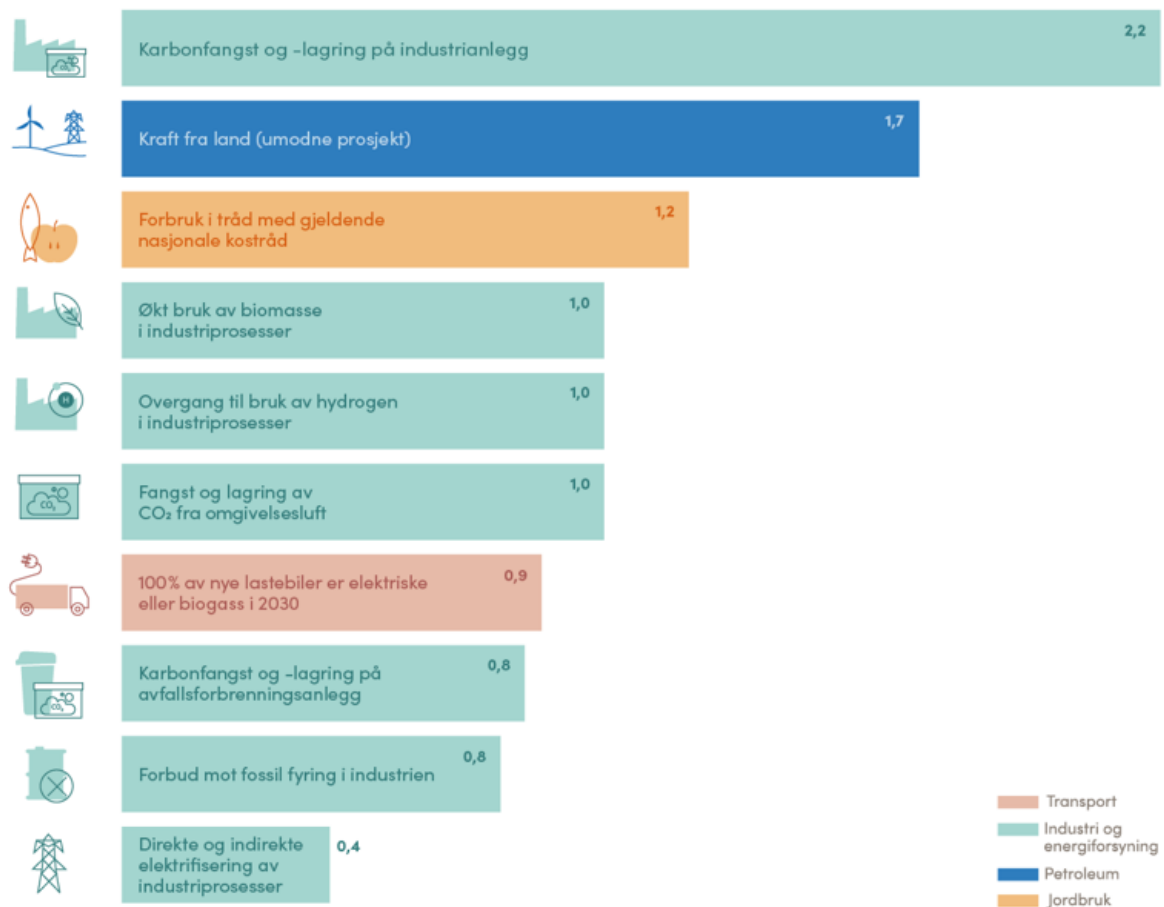
(Graf: Klimautvalget 2050)

Skal vi øke tempoet i utslippsreduksjonene står valget, noe forenklet, mellom å øke statens økonomiske støtte til klimatiltak, øke krav som pålegger bedrifter utslippskutt (eller at de må legge om eller legge ned), eller å øke kostnaden for utslipp som vil påføre folk og næringsliv økte utgifter. Skal vi ha folk med oss og ikke mot oss i omstillingen, må vi klare å kutte utslipp effektivt samtidig som vi i størst mulig grad opprettholder økonomisk vekst og holder kostnadene nede. Vi må gjøre minst mulig skadelige inngrep i naturen, samtidig som vi sikrer den levestandarden vi opparbeidet oss gjennom generasjoner. I Høyre kaller vi det å stoppe utslippene, ikke utviklingen.

Mange tiltak er utredet. I Miljødirektoratets gjennomgang av de mest aktuelle tiltakene fra juni 2023³, fremhever elektrifisering og teknologiomstilling som de klimatiltakene med størst potensial. Karbonfangst og -lagring på større industrianlegg er det største, men krever store investering. Det nest største gjelder erstatning av gasskraft på offshoreinstallasjoner, som også kan erstattes med kraft produsert i havet eller annen teknologi. Mange av disse løsningene koster mer enn hva som er bedriftsøkonomisk lønnsomt med dagens karbonpriser. Staten gir noe støtte, men for mange teknologier og industrier kan støttebehovet komme opp i milliarder⁴.

Ti største klimatiltak i 2030

Klimatiltak med størst potensial for utslippsreduksjoner i 2030 fordelt på sektorer. Inkluderer både kvotepliktige og ikke-kvotepliktige utslipp av klimagasser.

(Figur: Miljødirektoratet 2023: Klimatiltak i Norge mot 2030⁵.)

Det koster også noe å ikke nå klimamålene. Uværet Hans i 2023 er estimert til å koste samfunnet flere milliarder kroner⁶, og slike hendelser vil skje oftere. Dersom industrien som i dag kjøper klimavoter i det europeiske kvotesystemet ikke lykkes med å kutte utslippene sine, kan det i 2030 koste dem over 20 milliarder kroner⁷ i året i kvotekostnad, og EU utvidet nylig hvilke sektorer som inngår i kvotesystemet. Det er penger som i stort monn vil sendes ut av landet til bedrifter i andre deler av Europa som klarer å kutte utslipp.

Er kvotekjøp lurt, eller utsetter det nødvendig omstilling?

Norge har mulighet til å nå våre utslippsmål gjennom å kjøpe klimakvoter i andre land. Det gjør at vi til en viss grad kan utsette å nå klimamålene hjemme, ved å betale for at andre gjør mer ute. Samtidig vil det bidra til at vi betaler andre for å omstille sine samfunn i klimavennlig retning raskere enn oss, og i en fremtid hvor klimavennlige produkter blir etterspurt vil det kunne bidra til at norske bedrifter taper konkurranseevne. EU har besluttet å redusere antall tilgjengelige kvoter med 62% innen 2030, sammenlignet med 2005, og ned til null i 2040. En strategi som lener seg på kvotekjøp vil derfor kunne virke på kort sikt, men på lang sikt er omstilling uansett nødvendig. For norske bedrifter kan det også være en konkurransefordel å omstille seg tidlig, fordi det vil være et voksende marked for grønne produkter og tjenester. Europeiske bilfabrikanter etterspør for eksempel leverandør av karbon-nøytralt stål og aluminium, og er villig til å betale ekstra for dette.

Bør inntektene fra klimaavgifter bindes til konkrete formål?

Solberg-regjeringen la opp til en forutsigbar opptrapping av CO₂-avgiften gjennom at den skal øke til 2000 kr per CO₂-tonn. Denne opptrappingen skulle kompenseres ved lettelser i andre skatter. I dag brukes denne avgiften som en ordinær inntekt på statsbudsjettet. Samtidig utgjør det store summer, som blir borte når utslippene går ned. Et spørsmål er derfor om inntekten i større grad bør bindes til utslippsreducerende tiltak. En annen modell kan være å utbetale fremtidige økninger i inntektene til alle landets innbyggere, for å bidra til å øke oppslutning rundt om et høyt avgiftsnivå for klimagassutslipp.

Hvordan kan økonomien bli sirkulær?

Norge har et av verdens høyeste forbruk per innbygger, og vi overforbruker naturressursene våre med dagens lineære økonomi. Sirkulær økonomi defineres som et system hvor ressurser gjenbrukes og holdes i kretsløpet for å redusere behovet for nye innsatsfaktorer og materialer. Det er store utslipp knyttet til å produsere nytt. Vi må gjøre mer for å sikre at materialer og avfall ombrukes og gjenvinnes i alle sektorer, enten det er plast, emballasje, elektronikk, tekstiler, bygg og anlegg og matavfall. Råvarenes maksimale levetid må nyttiggjøres, og den totale avfallsmengden må reduseres. Det skaper arbeidsplasser, samtidig som det gir bedre miljø og økt verdiskaping for samfunnet.

Spørsmål til diskusjon om klima:

- Hvilke klimatiltak bør vi prioritere for å øke tempoet i utslippsreduksjonene, og hva bør vi ikke gjøre?
- Hvilken rolle skal staten ta for å redusere risikoen for å utvikle og investere i ny teknologi? Bør den være målrettet på enkeltteknologier, eller mer generell? Hvordan kan staten bidra til at løsninger skaleres opp og kan brukes av flere?
- Bør Norge legge opp til å kjøpe flere klimakvoter i utlandet, eller utsetter det omstillingen vi uansett må gjennom?
- Hvordan skal vi kompensere folk og næringsliv for økt CO₂-avgift og økt kvotepris?
- Hvilke hindre finnes for at folk, næringsliv og det offentlige skal gjenbruke mer og gjøre økonomien mer sirkulær? Hva bør løsningene være?

Bør kraftproduksjon trumfe andre hensyn?

Elektrifisering er det viktigste virkemiddelet for å nå klimamålene våre. Derfor trenger Norge mye mer fornybar kraft i årene fremover. Høyres mål er at rikelig med ren og rimelig strøm skal være et konkurransefortrinn for norsk industri og næringsliv og et gode for norske husholdninger. Nye industriarbeidsplasser betyr mer energibruk, og når energien er elektrisk betyr det også økt kraftbehov.

Hva skal til for å bygge ut mer kraft?

Store deler av utslippsreduksjonene som skal til i 2030, avhenger av tilgang på ny fornybar energi. Det er anslått at klimamålene alene utløser et behov på 34 TWh ny kraftproduksjon før 2030. I dag forbruker Norge om lag 140 TWh¹, altså trenger vi å øke produksjonen med minst 25 prosent. Skal vi ha ny industri i tillegg krever det mer. En analyse fra Kraftløftet, som NHO og LO står bak, dokumenterer at det foreligger søknader om tilknytning til nettet på 140 TWh, altså like mye som vi bruker i dag⁸.

Statnett anslår at vi vil få forbruke mer kraft enn vi kommer til å produsere (kraftunderskudd) allerede i 2027-2028. Før 2030 er det lite ny kraftproduksjon i vente, blant annet fordi utbygging av vindkraft på land har stoppet opp og havvind ikke ser ut til å bli realisert før etter 2030. Uten mer kraft når vi ikke klimamålene og det blir vanskelig å skape grønne jobber. Underskudd på kraft vil også øke prisene fordi vi må importere mer.

Heldigvis er Norge rikt på mulige fornybare ressurser. Oppgradering og utvidelse av vannkraft kan gi 5-10 TWh ny kraft innen 2030⁹. Solkraft kan bygges ut raskt og kan også gi 5-10 TWh¹⁰, det samme kan vindkraft på land. Fjernvarme kan gi 2-4 TWh¹¹, og raskt frigi betydelig kapasitet i nettet, så flere kan koble seg på. Havvind kan gi mye kraft på sikt, og Stortinget har vedtatt et mål om å lyse ut 30GW havvind innen 2040. Det tilsvarer den installerte effekten på Norges samlede vannkraftproduksjon i dag.

Kjernekraft er i dag en viktig del av den europeiske energimiksen, og har også betydning for Norge gjennom vår tilknytning til det nordiske kraftmarkedet. Flere land som allerede har kjernekraft, ønsker nå å bygge ut mer. Det er positivt, også for Norge. Det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag om fordeler og ulemper ved kjernekraft i den norske energimiksen frem mot 2050, herunder hva det vil kreve av regelendringer og investeringer i infrastruktur.

Så godt som all kraft- og nettutbygging av en viss størrelse er forbundet med konflikt. Kompenserende tiltak kan være så dyre at det ikke lenger lønner seg å bygge ut kraften. Konesjonsprosessene tar svært lang tid. Samtidig er lokal medvirkning og god forankring av planene viktig for å redusere konfliktnivået.

Hvordan kan strømmen brukes mer effektivt?

Norge styrer mot et kraftunderskudd. Dersom det ikke bygges ut mer kraftproduksjon, er det uunngåelig at markedsprisen for kraft i Norge blir høyere enn den har vært historisk. Med et økende kraftbehov, er det viktig at den kraften vi bruker, brukes effektivt. Energikommisjonen anslo at vi kan spare 15-20 TWh ved å effektivisere energibruken i bygg¹². Enova har mange støtteordninger for energieffektivisering, men resultatene er beskjedne i forhold til behovet. Strømstøtten har vært en god omfordeling hvor høye inntekter for det offentlige fordeles ut igjen til folk gjennom strømstøtten. Samtidig blir det mindre lønnsomt å gjennomføre strømsparetiltak.

¹ TWh = Terawattimer. I hjemmene våre regner vi forbruket i kilowattimer (kWh). 1 Terawattime er 1 milliard kilowattimer.

Kan Statkraft bli styrket gjennom å slippe til private eiere?

Statens største utbygger av fornybar kraft er Statkraft. De eier mye og bygger mye, både nasjonalt og internasjonalt. Erfaringene fra Hydro, Yara, Telenor og Statoil viser at det er en stor fordel for internasjonalt orienterte selskaper å være børsnoterte, selv om staten beholder en betydelig eierandel. Det gir bedre tilgang på kapital, og det reduserer også statens risiko dersom investeringene slår feil. Statkraft kan bidra til den globale energiomstillingen dersom selskapet gis enda større mulighet til å ekspandere globalt. Samtidig er det avgjørende at staten beholder eierskapet til den norske vannkraften.

Dette kan muliggjøres ved at eierskapet til vannkraften skilles ut til et eget selskap, som leier alle tjenester den trenger fra det gjenværende Statkraft. Det nye selskapet eier da alle de norske vannkraftanleggene til dagens Statkraft. Dette minner om SDØE-modellen på norsk sokkel, som Willoch-regjeringen gjennomførte. Fordel er at arvesølvet forblir på statens hender, og verdiene tilfaller fellesskapet. Samtidig vil kompetansen forbli samlet i Statkraft, og det blir mulig å få inn privat kapital og kompetanse ved å delprivatisere den gjenværende delen av Statkraft. Dette minner om det Trøndelagskommunene har gjort med TrønderEnergi og Aneo. Ved en delprivatisering vil Statkraft kunne ekspandere langt mer offensivt internasjonalt i de nærmeste årene, uten at dette er delfinansiert av det norske arvesølvet.

Spørsmål til diskusjon om energi:

- Hvordan kan vi gjøre det enklere å bygge ut mer kraft i Norge? Bør mer beslutningsmyndighet for kraftutbygging flyttes til staten for å øke tempoet i utbyggingen, eller må beslutningene tas lokalt for å sikre nødvendig forankring?
- Bør det være en politisk prioritering å bygge ut nett slik at prisen på strøm bli likere i hele landet, hele året, eller skal nettet bygges ut slik at det kommer mer strøm dit det trengs mest.
- Kan strømstøtten og støtten til energieffektivisering i boliger innrettes på en måte slik at det gir større insentiv til å bruke strømmen effektivt?
- Hvilken holdning skal Høyre ha til kjernekraft?
- Bør det åpnes for private eiere i Statkraft, forutsatt at det sikres at eierskap og inntekter fra den norske vannkraften forblir helstatlig?

Kan vi bevare naturen, uten å stanse utviklingen?

Grunnlaget for liv er naturen rundt oss. Det er en tett sammenheng mellom endringene i klimaet og endring i naturen. Over mange år har vi bygget ned naturen, og redusert arts mangfoldet. Det internasjonale naturpanelet, IPBES (tilsvarende FNs klimapanel for naturen), la frem sin globale rapport i mai 2019. Den dokumenterer at dyr, planter og økosystemer blir utryddet i et tempo vi ikke har sett maken til i menneskehetens historie. Både på globalt nivå og på lokalt nivå er det store utfordringer. Naturens økosystemer klarer ikke å fange og lagre like mye karbon fra atmosfæren når leveområdene til planter og dyr bygges ned. Endringer i arealbruk kan svekke naturens evne til å håndtere effektene av klimaendringene, for eksempel flom og skred, og utslipp av klimagasser øker når naturen bygges ned.

Selv om Norge har mye natur, er ikke alt i naturen vår i god stand. Ca. 21 prosent av artene i Norge er på rødlista for arter som står i fare for å dø ut. 30 prosent av naturtypene er i fare for å gå tapt. Norge har, sammen med svært mange andre land, inngått en internasjonal naturavtale. Kunming-Montreal-avtalen. Blant hovedvirkemidlene er å verne 30 % representativt vern av land- og sjøareal innen 2030. Norge har vernet rundt 17 % av arealet i dag, men vernet er ikke representativt. For eksempel har vi vernet 35 pst av fjellarealet over 900 meter, mens 5,1 pst av skogen er vernet. Om lag 4,5 pst av hav og kystvann innenfor 12 nautiske mil er vernet¹³. Større områder er imidlertid båndlagt med restriksjoner som begrenser aktivitet, men ikke kvalifiserer som vern. Samtidig er relativt lite av Norge bygget ned, særlig sammenlignet med mange andre Europeiske land.

Det er mulig å gjenoppbygge natur som har blitt ødelagt. Restaureringen av skytefeltet på Hjerkinns er det største som er gjennomført. Det koster imidlertid en del penger. Dersom alt av restaurering skal skje via statlige midler, kan det bli kostbart. Samtidig er det vanskelig å pålegge restaurering etterskuddsvis.

Hvordan kombinere lokalt selvstyre og nasjonale mål?

Arealbruksendringer er i dag en betydelig årsak til utslipp av klimagasser, tap av naturmangfold og tap av biologisk mangfold¹⁴. Nedbygging, oppstyking og gjengroing av naturområder er i dag den viktigste grunnen til at mange naturtyper og arter står i fare for å forsvinne i Norge¹⁵. Det er viktig å begrense ytterligere nedbygging av karbonrik natur og arealer, og restaurere allerede ødelagt natur. Samtidig skal vi legge til rette for nye, grønne næringer og utvikle gode og vekstkräftige lokalsamfunn.

Gode lokalsamfunn bygges på godt lokalt selvstyre. Det er en viktig verdi for Høyre at det lokale selvstyret blir sterkere. Det er i dag laget mange statlige planretningslinjer for hvordan natur skal vernes, men i mange tilfeller vinner andre overordnede samfunnshensyn. Det er også et nasjonalt mål at vi skal ha vekst i distriktene, skape verdier og nye arbeidsplasser. Det er ikke bare en kamp mellom nasjonale og lokale interesser, men også motstridende hensyn som finnes både nasjonalt og lokalt. Spørsmålet er dermed ikke først og fremst om vi trenger sterkere statlig styring, men heller hva som må til for at naturverdier kan tas bedre vare på enn i dag.

Det er viktig at vi klarer å se areal på tvers av kommunegrensene. Det er uheldig om kommuner med mye sårbar natur i attraktive områder bygger ned dette, selv om det finnes mindre verdifulle områder i nabokommunen. Tilsvarende vil det at en kommune ikke ønsker ytterligere utbygging hos seg, øke presset på nabokommuner til å få til etablering av for eksempel logistikknutepunkter som hele regionen trenger. Godt samarbeid er viktig for å unngå at natur blir nedbygget unødvendig.

Bør det settes en pris på urørt natur?

CO₂-avgiften er begrunnet i at utslipp av CO₂ påfører samfunnet en kostnad. Det er i dag ikke en tilsvarende avgift på nedbygging av natur. Noe natur er mer verdifull enn annen. Torvik-utvalget om skatt

foreslo derfor å i første omgang sette en pris på nedbygging av myr, lik den CO2-mengden som slippes ut når myr bygges ned¹⁶. Ødeleggelse av natur blir mindre og mindre lønnsomt.

Spørsmål til diskusjon om natur:

- Har kommunene verktøyene og kunnskapen de trenger for å ha god naturforvaltning?
- Hvordan kan kommuner, fylker og statsforvalteren samarbeide bedre for å minimere inngrep i natur, restaurere mer natur og verne mer? Hvordan kan vi få økt omfanget av restaurering av natur? Burde det være krav ved alle samferdselsutbygginger, for eksempel?
- Bør det innføres en avgift på nedbygging av natur, slik det er avgift på CO2 i dag? Hvordan bør en slik i så fall innrettes?

¹ Figur hentet fra [Altinget.no](https://altinget.no), som har lånt den fra Mandag Morgen.

² [IEA Special Report on Solar PV Global Supply Chains](#), side 18. Juli 2022.

³ Miljødirektoratet 2. juni 2023: Klimatiltak i Norge mot 2030: [Oppdatert kunnskapsgrunnlag om utslippsreduksjonspotensial, barrierer og mulige virkemidler](#)

⁴ Miljødirektoratet 2. juni 2023: Klimatiltak i Norge mot 2030

⁵ Miljødirektoratet 2. juni 2023: Klimatiltak i Norge mot 2030, [pressemelding](#) og nettsak.

⁶ Norsk Naturskadepool anslo [2,9 mrd. kr ved nyttår](#). I tillegg kommer andre kostnader, som at staten måtte bevilge [1,7 mrd. kr](#) ekstra til berørte kommuner.

⁷ Basert på svar fra KLD på [budsjettspørsmål 849/2023](#). Legger til grunn et høyt nivå i anslagsrommet: «Kvoteprisen har det siste året ligget mellom 70 og 100 euro/tonn. Dersom de norske kvotepliktige bedriftene skulle slippe ut 21 mill. tonn i året mot 2030, ville de med siste års priser ha en samlet kvotekostnad på 1470–2100 mill. euro.»

⁸ [Kraftløftet](#), NHO og LO, side 11.

⁹ [NOU 2023:3 Mer av alt – Raskere](#), side 15.

¹⁰ [NOU 2023:3 Mer av alt – Raskere](#), side 13.

¹¹ [NOU 2023:3 Mer av alt – Raskere](#), side 14.

¹² [NOU 2023:3 Mer av alt – raskere](#). Side 13.

¹³ Klima- og miljødepartementets budsjettproposisjon for 2024, side 21. [Prop. 1 S \(2023-2024\)](#).

¹⁴ Miljødirektoratet, m.fl. [Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren](#). Side 6. s. 6

¹⁵ [Miljøstatus.no](#) om naturområder på land.

¹⁶ [NOU 2022:20 Skatteutvalget](#), punkt 14.5.1